

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ПОЛЬСЬКОГО НАРОДОЗНАВЧОГО ТОВАРИСТВА «ЯКЕ БАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНІЙ ЄВРОПІ? РЕФЛЕКСІЇ, ДИСКУСІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ» (21–25 вересня 2016 р., Вроцлав)

Леся Вахніна

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (ІМФЕ ім. М. Т. Рильського) вже протягом багатьох років співпрацює з польськими етнологами й фольклористами різних наукових інституцій Польщі. Серед них важливе місце належить контактам з Польським народознавчим товариством (ПНТ) у Вроцлаві. Історія цих зв'язків сягає ще 60-х років ХХ ст., часу поїздки української фольклористики-славістки Вікторії Юзвенко до Польщі. Польські народознавці для бібліотеки ІМФЕ ім. М. Т. Рильського передали безцінне багатотомне видання спадщини Оскара Кольберга.

Українські науковці (Г. Бондаренко, Л. Вахніна, В. Головатюк, Л. Пономар, О. Поріцька, В. Соболюк, І. Церковняк) стали постійними учасниками щорічних загальнопольських конференцій Товариства, які традиційно відбуваються в різних регіонах Польщі. Попередня (ювілейна) наукова конференція проходила у вересні 2015 року в Інституті народознавства НАН України та Львівському національному університеті імені І. Франка. Її присвятили 120-річчю ПНТ, яке було засноване 1895 року українськими й польськими науковцями та діячами культури, зокрема Іваном Франком і Антоні Каліною, як Народознавче товариство у Львові. Діяльність ПНТ вже висвітлювалася на шпальтах журналу «Народна творчість та етнологія» (статті З. Клодницького, В. Юзвенко, Л. Вахніної, В. Головатюк).

Увага нашої публікації — відображення діяльності ПНТ за останній час, коли в програмі нової міжнародної наукової конференції

(21–25 вересня 2016 р.) чітко окреслилася нова проблематика досліджень польських етнологів і фольклористів. Уже сама назва останньої конференції «Яке бачення культури в сучасній Європі? Рефлексії, дискусії та перспективи» передбачала широке коло учасників та міждисциплінарний підхід до вивчення польської культури, якій належить помітне місце в європейському культурному просторі. Коли Польща починала свій шлях по входженню до Євросоюзу, частина суспільства висловлювала свої побоювання щодо втрати національної ідентичності. Проте ці міркування не знайшли підтвердження. Завдяки коштам європейських фондів польське музейництво отримало новий розвиток, що засвідчив і зовнішній вигляд Вроцлава — міста, яке 2016 року стало культурною столицею Європи.

Згадана конференція та з'їзд делегатів ПНТ були також присвячені важливій події — 70-річчю кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету.

На пленарному засіданні, що відкрилося 22 вересня 2016 року в старовинній залі університету, було заслухано цілу низку доповідей, присвячених науковим студіям вроцлавських етнологів. Про різні сторони їхньої міжнародної діяльності йшлося також у виступах зарубіжних учених, запрошених до участі. Директор Історичного музею Львова кандидат історичних наук Роман Чмелик у своїй доповіді «Етнічні виміри культури на польсько-українському пограниччі. Рефлексії та дискусії» наголосив на необхідності продовження спільного вивчення історичної та

культурної спадщини обох країн, звернув увагу на питання, що залишаються дискусійними й вимагають діалогу та розуміння.

Серед польських етнологів, які активно підтримують Україну, вболівають за її складне сьогодення та майбуття, можна згадати професора, доктора габілітованого, почесного члена ПНТ Збігнева Ясевича (доповідь «Вроцлавська кафедра етнографії / етнології в моїх спогадах та загальнопольському етнологічному колі»). Його ґрунтовний виступ на вченій раді ІМФЕ та публікації в польському спецвипуску журналу НТЕ й щорічнику «Слов'янський світ» викликали інтерес в українських етнологів. Нещодавно З. Ясевич виступив ініціатором створення при ПНТ українознавчої секції.

Польсько-чеські наукові зв'язки (зокрема дослідження польсько-чеського етнокультурного пограниччя) стали також темою низки спільних проектів кафедри. Приємним акцентом у пленарній сесії були привітальні виступи чеських етнологів. Увагу привернули їхні доповіді («Багаторічна співпраця (між Прагою та Вроцлавом)», доцент, доктор Франтішек Вргел та доктор Зузана Корецька, Празький університет). Наступні пленарні виступи не обмежувалися лише історією кафедри та її сьогоденням, а й торкалися проблем вивчення польської діаспори в різних країнах світу та внеску її представників у світову культуру, особливо віддалених цивілізацій («Від Океанії до Сибіру», професор, доктор габілітований Александр Позерн-Зелинський). Вагомий внесок у дослідження поляків Казахстану та Сибіру внесли також професори Антоні Кучинський (Вроцлав) та Марек Гавендський (Познань).

Останнім часом нового висвітлення набуває едиційна діяльність польських етнологів та фольклористів; деякі видання через оптимізацію почали функціонувати лише в електронному вигляді. Це викликає певні нарікання в старшого покоління. Тому актуальною із цього погляду стала доповідь професора, доктора габілітованого Катажини

Каньовської (Університет у м. Лодзі) «Вроцлавські антропологічні журнали: феномен місцевої наукової періодики».

Конференційні засідання у Вроцлаві відбувалися водночас у п'яти тематичних панелях:

I. Антропологічні контексти культурологічної думки (організатор — методологічна секція ПНТ).

II. Сучасна європейська фольклористика: теорії, методи, дослідницькі проблеми (організатор — фольклористична секція ПНТ).

III. Одяг чи переодягання? Конструювання індивідуальної та групової ідентичності за допомогою вбрання (організатор — секція народного одягу).

IV. Європейськість у музеї: музей у європейськості (організатор — секція музейництва).

V. Усна історія — етнографія — культурна антропологія: стратегії, паралелі, контрасти (організатор — секція антропології історії).

Як бачимо, проблематика згаданого наукового заходу є актуальною і для українських учених, що впевнено торують свій шлях в Європу. Важливо, що до програми конференції ввійшли доповіді науковців ІМФЕ — провідного наукового співробітника відділу музикознавства та етномузикології, професора, доктора мистецтвознавства Михайла Хая; старшого наукового співробітника Українського етнологічного центру, кандидата історичних наук Людмили Пономар; завідувача відділу української та зарубіжної фольклористики, кандидата філологічних наук Лесі Вахніної. Поява з кобзою в руках у чудовій вишиванці М. Хая викликала справжню сенсацію на фольклористичній панелі. Польські колеги, які були вражені його музичним виконанням українських народних дум, засвідчили свою небайдужість до Революції Гідності та ситуації на Сході України. Дехто вже був знайомий з патріотичною діяльністю М. Хая, розповідь якого про поїздку в с. Піски на Донбасі схвилювала присутніх. На жаль, регламент не дозволив йому відповісти на численні запитання.

Леся Вахніна після своєї доповіді «Сучасна українська фольклористика у європейському контексті» репрезентувала нові видання ІМФЕ ім. М. Т. Рильського.

На фольклористичній панелі також виступила відомий болгарський науковець доктор Катя Михайлова (Інститут етнології та фольклористики з Етнографічним музеєм БАН), яка нещодавно видала два польські спецвипуски журналу «Български фольклор», а її монографія побачила світ також польською мовою.

На жаль, фольклористика в Польщі не входить до переліку фахових спеціальностей. Університети самостійно вирішують, де викладати спецкурси: на філологічних відділеннях чи історичних. Відповідні кафедри, до яких включено фольклористичну проблематику, є в Опольському та Вроцлавському університетах. Відродження інтересу до фольклористики почалося і в Торунському університеті ім. М. Коперника. Польський фольклорист, професор, доктор габілітований Петр Гроховський очолив також фольклористичну секцію ПНТ.

У роботі конференції брала участь більшість представників польської етнологічної еліти, з якими ІМФЕ має честь співпрацювати (професор, доктор габілітований Мирослава Дрозд-П'ясецька; професор, доктор габілітований Тереза Смолінська; професор, доктор габілітований Йоланта Луговська; професор, доктор габілітований Діонізіуш Чубаля та доктор Галина Чубаля; доктор Катажина Косць-Ришко; професор, доктор габілітований Анна Енгелькінг та ін.

Польське народознавче товариство об'єднує представників різних напрямів етнологічних, фольклористичних та антропологічних досліджень, а також працівників скансенів і шанувальників народної культури. Приємно вразило нове приміщення ПНТ у Вроцлаві, яке отримало від місцевої влади новий будинок для своєї бібліотеки та архіву з відповідним сучасним обладнанням.

Традиційно кожна конференція ПНТ завершується цікавою екскурсійною програмою. Учасники цьогорічної конференції побували в невеликих музеях народної культури на польсько-чеському порубіжжі; у Кудовому Здрою, зокрема, побачили рухоми шопку (вертеп), послушали чудовий фольклорний гурт, посмакували форель зі стрімкої гірської річки.

Під час конференції відбулося відкриття експозиції «Скарби традиційної культури» в Етнографічному музеї Вроцлава (за підтримки європейського проекту «Нематеріальна культурна спадщина та цінності європейської традиційної культури» Міністерства культури та національної спадщини Польщі). В Етнографічному музеї відбулася також дискусія щодо Конвенції ЮНЕСКО про збереження нематеріальної культурної спадщини, для реалізації положень якої в Польщі було створено відповідну Раду та Інститут спадщини з регіональними відділеннями.

Слід підкреслити, що ІМФЕ ім. М. Т. Рильського є одним з найбільших в Україні центрів дослідження в галузі поліністики у сфері фольклористики, етнології та мистецтвознавства. В Інституті було видано польські спецвипуски часописів «Народна творчість та етнологія», «Студії мистецтвознавчі» та три випуски збірника наукових праць «Українсько-польські культурні взаємини».

Знаковою подією 2016 року стало те, що керівник спільного проекту «Соціально-культурні зміни в сучасних суспільствах Польщі та України» академік Ганна Скрипник та виконавець проекту Леся Вахніна ввійшли до нового складу редколегії англomовного щорічника ІАЕ ПАН «Ethnologia Polona» PL ISSN 0137-4079.

Колектив ІМФЕ ім. М. Т. Рильського успішно продовжує наукову співпрацю та книгообмін з академічними установами й кафедрами університетів, товариствами та музеями Польщі.